

Verslagnummer 2001-2015/RT

Plangebieden Ringovenpark en 'De Pit'

Gemeente Helden

Een archeologisch bureauonderzoek

1 Inleiding

In opdracht van de gemeente Helden heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in januari 2001 een archeologisch bureauonderzoek verricht met betrekking tot de plangebieden Ringovenpark en 'De Pit' (figuur 1). Plangebied Ringovenpark bevindt zich aan de westrand van Panningen. Het wordt begrensd door de J.F. Kennedylaan in het westen, (reeds bestaande bebouwing aan) de Kerkstraat in het zuiden en de reeds bestaande panden aan de Schoolstraat in het noorden. De bebouwing aan de Ringovenstraat en het Kerkhofpad vormen de begrenzing in het zuiden en oosten. De oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 13,3 ha en is voornamelijk als industrieterrein en agrarisch gebied in gebruik. In het plangebied is een uitbreiding van bewoning, bedrijventerreinen en een park gepland. Plangebied 'De Pit' betreft de locatie van het voormalige gemeentehuis van Panningen. Het terrein heeft een oppervlakte van ca. 0,3 ha. In dit plangebied zal een bouwput worden aangelegd voor het te realiseren winkelcentrum 'De Pit'.

Wegens de aanwezigheid van een esdek heeft een deel van plangebied Ringovenpark op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) een hoge kans op het aantreffen van archeologische resten. Omdat het plangebied 'De Pit' is bebouwd, is er op de IKAW geen waarde aan toegekend. Graafwerkzaamheden die gepaard gaan met de ontwikkeling van de plangebieden kunnen eventueel aanwezige archeologische resten verstoren.

Het onderzoek betreft de eerste fase van een uitgebreidere Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI-1), te weten het bureauonderzoek aangevuld met een kort booronderzoek. Bij een terreininspectie ten behoeve van het opstellen van de offerte voor onderhavig onderzoek, is gebleken is dat grote delen van plangebied Ringovenpark in het verleden zijn afgegraven. Onduidelijk is echter hoe groot deze delen zijn. Ter plaatse van het voormalige gemeentehuis in Panningen zijn kelders aanwezig. Doel van het onderzoek is het gedetailleerd in kaart brengen van de omvang, diepte en aard van de verstoringen in beide plangebieden. De resultaten ervan dienen als basis voor de selectie van gebieden die in aanmerking komen voor archeologisch vervolgonderzoek. Dit gebeurt in overleg met de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort. Een vervolgonderzoek kan bijvoorbeeld bestaan uit archeologisch toezicht tijdens de graafwerkzaamheden of een non-destructief, karterend booronderzoek (AAI-1). Deze onderzoeken hebben tot doel archeologische vindplaatsen in kaart te brengen of de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, omvang, diepteligging en datering van de archeologische vindplaatsen nader te bepalen.

Zie tabel 1 voor een overzicht van de archeologische perioden.

2 Methoden

2.1 Bureauonderzoek

Een goed inzicht in de landschappelijke kenmerken van een gebied vormt de basis van elk gebiedsgericht archeologisch onderzoek. Op basis hiervan kunnen uitspraken worden gedaan over de genese van het landschap, de bodemopbouw en de ligging en stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische vindplaatsen kunnen zijn ingebed. Omdat waarschijnlijk veel verstoringen in de plangebieden aanwezig zijn, is het lastig vast te stellen of het al dan niet zinvol is een archeologisch onderzoek uit te laten voeren (bijvoorbeeld in de vorm van een archeologisch booronderzoek of archeologisch toezicht tijdens graafwerkzaamheden). Om hier inzicht in te krijgen, zijn de verstoorde delen in de plangebieden geïnventariseerd. Speciale aandacht is hierbij uitgegaan naar de aanwezigheid van (al dan niet reeds gesloopte) kelders, de aanwezigheid van afgegraven, verdiepte of geëgaliseerde terreinen en de (voormalige) ligging van kabels en leidingen (riolering, water-, gasleidingen en elektriciteitskabels). Tevens zijn bekende archeologische gegevens geïnventariseerd.

Een belangrijk deel van de informatie werd verkregen door bestudering van de volgende kaarten en tekeningen:

- Grote Provincie Atlas, Limburg, schaal 1:25.000 (Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1995);
- Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, Blad 58 West Roermond (Stiboka, 1972);
- Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000, Blad 58 Roermond (Staring Centrum/RGD, in druk);
- Grote Historische Provincie Atlas, schaal 1:25.000; Limburg 1837-1844 (Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1992);
- Grote Historische Provincie Atlas, schaal 1:50.000; Deel 4: Zuid-Nederland 1838-1857 (Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990);
- Foto-atlas Limburg, schaal 1:14.000 (ROBAS/Topografische Dienst, 1989);
- Tranchotkaart 1803-1820 (Tranchot & Von Müffling, 1967);
- Topografische kaarten van de gemeente Helden 1890-1995 (gegevens gemeente Helden);
- Bouwtekeningen van bestaande en gesloopte panden in de plangebieden (gegevens gemeente Helden);
- Tekeningen met kabels en leidingen (water, gas, elektriciteit en riolering; gegevens gemeente Helden).

Voor de inventarisatie van archeologische gegevens zijn digitale gegevens uit het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) bij de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) in Amersfoort geraadpleegd en in het kader van het onderzoek verwerkt. Tevens zijn verschillende amateurarcheologen uit de regio en leden van de Heemkundevereniging Helden benaderd voor informatie over archeologische vindplaatsen in en nabij de plangebieden. Omtrent de verstoringen zijn bij de gemeente Helden beschikbare gegevens opgevraagd en is informatie ingewonnen bij bewoners van de plangebieden. Voor een overzicht van de bestudeerde literatuur wordt verwezen naar de literatuurlijst achterin dit briefverslag.

2.2 Booronderzoek

Het bureauonderzoek is aangevuld met een kort booronderzoek. Tijdens dit archeologisch veldonderzoek in plangebied Ringovenpark zijn elf boringen gezet met een zandguts (diameter drie cm). De mate van antropogene verstoring, bodemopbouw en natuurlijke erosie kunnen op deze manier eenvoudig worden vastgesteld. De boringen zijn in het veld aan de hand van een standaardformulier beschreven en met behulp van meetlinten ingemeten.

3 Resultaten

3.1 Bureauonderzoek

3.1.1 Geologie en geomorfologie

Het dorp Panningen ligt in het Brabants-Limburgs dekzandgebied. De ondergrond van dit grote zandgebied wordt doorsneden door een aantal zuidoost-noordwest georiënteerde breuken, bestaande uit horsten en slenken. Horsten zijn delen die ten gevolge van tektonische krachten omhoog komen; slenken zijn gebieden die dalen. De plangebieden liggen in de Peelhorst.

In de plangebieden is in het Saalien en Weichselien een pakket lemig fijn zand met leemlagen afgezet. Deze afzettingen zijn bekend als Zanddilluvium. De leemlagen die erin voorkomen, worden ook wel Brabantse leem genoemd (RGD, 1976; Staring Centrum/RGD, in druk). De top van het Zanddilluvium wordt tot de Formatie van Twente gerekend, het onderste gedeelte tot de Formatie van Eindhoven (RGD, 1976). In het koudste deel van het Weichselien (het Pleniglaciaal) was het klimaat veel droger en kouder dan nu. In het schaars begroeide landschap kreeg de wind vat op de ondergrond en verplaatste grote hoeveelheden zand. Op de Peelhorst heeft het dekzand (ook wel Oud Dekzand I en II genoemd) een dikte van maximaal tien meter. Het bestaat uit gelaagd zwak tot sterk lemig zand met leembanden en wordt tot de Formatie van Twente gerekend (Stiboka, 1972). Gedurende het Laat Weichselien verbeterde het klimaat geleidelijk en tijdens het Oude en Jonge Dryas werd lokaal Jong Dekzand I en II afgezet. Dit is leemhoudend, beter gesorteerd en minder gelaagd dan het Oud Dekzand.

De klimaatsverandering die in het Laat Weichselien begon, zette in het Holoceen door. Deze verandering ging gepaard met hogere temperaturen en een sterke toename van de vegetatie. Hierdoor konden zich verschillende bodemtypen in het dekzand ontwikkelen. Tevens werd het zand beter vastgehouden door de vegetatie, waardoor een eind kwam aan de grote zandverstuivingen. Slechts op lokale schaal vonden nog zandverstuivingen plaats. Tegenwoordig zijn de dekzandwelvingen en -ruggen in het landschap herkenbaar als meer of minder welvende terreinen of complexen van kleinschalige dekzandruggen. In de loop van de 20e eeuw zijn echter veel van deze hoogten geëgaliseerd in het kader van ruilverkavelings- en landbouwwerkzaamheden.

Door dit landschap stromen de Maas en verschillende beken. Ten oosten van Helden stroomt tegenwoordig de Kwistbeek in oostelijke richting. Bij het gehucht Soeterbeek bij Baarlo mondt ze uit in een oude Maasmeander.

3.1.2 Bodem en hydrologie

Westelijk van de J.F. Kennedylaan ter hoogte van het plangebied Ringovenpark, liggen volgens de bodemkaart hoge bruine enkeerdgronden (zogenaamde esdekken; Stiboka, 1972: code zEZ23). Het deel van het plangebied oostelijk van de J.F. Kennedylaan is bodemkundig niet gekarteerd, maar aangezien het dorp Panningen in het midden van een groot esdekcomplex ligt, is het aannemelijk dat ook in dit deel van het plangebied esdekken zijn aangelegd. Plangebied 'De Pit' is niet bodemkundig gekarteerd, maar vanwege haar ligging wordt ook in dit plangebied een esdek verwacht. Het merendeel van de gekarteerde esdekken bestaat uit zeer fijn zand en is matig lemig. Ze zijn aangelegd op de dekzandafzettingen uit het Weichselien (Stiboka, 1972). Essen zijn oude bouwlanden die vanaf de Late Middeleeuwen (ca. 1300 na Chr.) in diverse delen van het pleistocene zandgebied van Nederland zijn aangelegd. Vanaf deze periode werd, als gevolg van intensivering van de landbouw, de vruchtbaarheid van akkers op de zandgronden bevorderd door bemesting met onder andere plaggen en stadsafval. Door eeuwenlange bemesting ontstonden, vaak eerst op de hogere delen van het landschap zoals dekzandruggen, akkers met een dik humeus dek (het esdek). Deze akkers werden in de loop der tijd tot in de lagere delen van het landschap uitgebreid. Als gevolg van deze werkwijze kenmerken grote delen van Pleistoceen Nederland (bijv. Noord- en Midden-Limburg) zich door de aanwezigheid van esdekken. De dikte van de esdekken varieert in het algemeen van ca. 50 tot meer dan 100 cm. Essen zijn in archeologisch opzicht belangrijk en waardevol. Dankzij het feit dat archeologische vindplaatsen al eeuwenlang beschermd liggen onder het esdek, is vaak sprake van een goede conservering van de archeologische resten. Deze resten dateren uit de periode van voor de plaggenbemesting en hebben niet of nauwelijks aan modern landgebruik blootgestaan (Andréa & Groenewoudt, 1991). Onderzoek naar de archeologische waarde van essen en hun bescherming vormt een van de speerpunten van het beleid van de ROB. In de inleiding is er reeds op gewezen dat de kans op het aantreffen van archeologische waarden onder essen volgens de IKAW hoog is.

Volgens de bodemkaart zijn de plangebieden goed ontwaterd (grondwatertrap VI of VII). In de ondergrond van het bodemkundig gekarteerde deel van plangebied Ringovenpark heeft zich een moderpodzol ontwikkeld. Deze bodems ontwikkelen zich voornamelijk in gebieden met een dichte vegetatie die voortdurend op natuurlijke wijze met humus worden aangerijkt. Moderpodzolen kenmerken zich door het voorkomen van organische stof die zich tussen de zandkorrels bevindt of ermee gemengd is (Stiboka, 1972). Gronden waarin zich zulke bodems hebben ontwikkeld, zijn bijzonder geschikt voor landbouwactiviteiten: ze zijn vruchtbaar, iets lemig, goed bewerkbaar, niet stuifgevoelig en hebben een gunstige waterhuishouding (Heunks & Roymans, 2000). Plangebied 'De Pit' en het oostelijk deel van plangebied Ringovenpark zijn bodemkundig niet gekarteerd, zodat over de bodemkundige ontwikkeling van de ondergrond geen informatie beschikbaar is.

3.1.3 Archeologie en historie

Uit de plangebieden en hun directe omgeving staat in ARCHIS slechts één archeologische melding geregistreerd. Het betreft een schild of grote medaille van goud en zilver die mogelijk uit de Romeinse tijd dateert (ARCHIS-waarnemingsnummer 29587). Verder zijn, ook uit bekende literatuur, geen archeologische vindplaatsen uit de plangebieden en hun directe omgeving bekend. Uit recent archeologisch onderzoek in Panningen is echter gebleken dat grote gebieden in en om Panningen in het verleden zijn afgegraven en dat er sprake is van prehistorische bewoning in en aan de rand van het dorp (Van Dijk, in druk). De precieze aard en datering van deze bewoning is in dit stadium van het onderzoek nog niet duidelijk vast te stellen.

De bewoning in historische tijd heeft waarschijnlijk plaatsgevonden in de kern of in de directe nabijheid van Panningen, dat tot voor kort een voornamelijk agrarisch karakter had (Verwoerd & Plukker, 1963; Van der Steen e. a., 1998). Dit is duidelijk waarneembaar in de historisch-geografische structuur (Anonymus, 2000a & b). In Panningen stond een kapel die in 1643 is gebouwd; in de volksmond werd de kern van Panningen ook wel 'Kepèl' genoemd. Om de kapel lag een open lint van bebouwing dat een gemengd agrarisch-ambachtelijk karakter had (Anonymus, 2000a & b). Dit agrarisch systeem is ook wel bekend als het potstalsysteem. Het vee werd in een potstal gehouden, die regelmatig bestrooid werd met stro of heideplaggen. Uit gegevens uit het begin van de 19e eeuw blijkt dat Panningen en haar directe omgeving in die tijd reeds in cultuur waren gebracht (Renes, 1999). Ook op historische kaarten van voor 1858 zijn dicht bij de dorpen en gehuchten oude bouwlanden aangegeven. De meeste akkercomplexen hebben in deze tijd in de streek rond Panningen een behoorlijke omvang bereikt en zijn op deze kaarten zonder opgaande beplanting, zoals heggen of groenstroken, aangegeven (Tranchot & Von Müffling, 1967; Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990 & 1992). Ook het plangebied Ringovenpark is in die tijd op deze manier als landbouwgebied in gebruik (Tranchot & Von Müffling, 1967; Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990 & 1992).

Plangebied 'De Pit' staat op de historische kaarten in de oude kern van Panningen aangegeven. De kern zelf is bebouwd en aangrenzende percelen zijn, in tegenstelling tot plangebied Ringovenpark, sterk versnipperd en opgedeeld door heggen of groenstroken (Tranchot & Von Müffling, 1967; Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990 & 1992). Waarschijnlijk is deze versnippering te wijten aan het particulier gebruik.

In de 20e eeuw is het landbouwsysteem drastisch veranderd door de invoering van kunstmest, ontginning van heidevelden en mechanisering. Daardoor nam vooral na de Tweede Wereldoorlog de werkgelegenheid in de landbouw snel af. Vanaf ongeveer 1960 voert de gemeente Helden een actief industrialiseringsbeleid. Een van de resultaten daarvan is de realisatie van industrieterrein Panningen (Van der Steen e.a., 1998).

Een ander gevolg van de industrialisering is dat aanzienlijke gebieden direct ten westen van Panningen in het verleden zijn afgegraven (Staring Centrum/RGD, in druk: codes 3N8 en 4N8).

3.1.4 Verstoringsgegevens

Uit het onderzoek blijkt dat de verstoringen die in de plangebieden zijn aangetroffen in verschillende categorieën zijn in te delen (figuur 1). Gegevens hierover zijn verkregen door middel van booronderzoek en door informatie in te winnen bij bewoners van het gebied. In grote delen van plangebied Ringovenpark is leem en klei (de Brabantse leem) gewonnen ten behoeve van de dakpan- en baksteenindustrie (zie § 3.1.1). Gegevens over leidingen en kabels zijn niet opgenomen in de figuur, omdat het slechts korte, smalle stroken betreft.

De diepten van de kelders van de panden die worden gesloopt in verband met bouwplannen in plangebied Ringovenpark zijn weergegeven in tabel 2. De panden Ringovenpark 10, 19 en 21 blijven bestaan in de nieuwe situatie. Daarom zijn gegevens over (eventuele) kelders van deze panden niet meegenomen in het onderzoek.

In plangebied 'De Pit' hebben in het verleden meerdere huizen gestaan die zijn gesloopt om het gemeentehuis te bouwen. Er zijn geen goede gegevens beschikbaar omtrent de exacte locatie en onderkeldering van deze panden en deze gegevens konden derhalve niet worden meegenomen in dit onderzoek.

3.2 Booronderzoek

Als aanvulling op het bureauonderzoek is een kort booronderzoek in plangebied Ringovenpark uitgevoerd. Er zijn in totaal 14 boringen tot maximaal 1,10 m -Mv 'at random' (verspreid) in het plangebied gezet.

Uit het booronderzoek blijkt dat grote delen van het plangebied minimaal één meter diep zijn verstoord. Waarschijnlijk is dit het gevolg van graafwerkzaamheden die in het kader van industriële leem- en kleiwinning hebben plaatsgevonden. Uit eerder onderzoek is gebleken dat in grote gebieden in en rond Panningen in het verleden leem en klei is gewonnen ten behoeve van de baksteen- en dakpanindustrie (Van Dijk, in druk). Alleen het gebied ten noorden van het Kerkhofpad is plaatselijk niet vergraven. Lokaal is een esdek aanwezig waaronder een bruingrijze laag is aangetroffen. Deze grijsbruine laag is geïnterpreteerd als het restant van een inspoelingslaag van een podzolprofiel (de zogenaamde B-horizont). Tijdens het booronderzoek is geen archeologisch materiaal aangetroffen.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Plangebied Ringovenpark

Uit het bureauonderzoek met betrekking tot plangebied Ringovenpark in Panningen (gemeente Helden) blijkt dat de bodem in grote delen van het plangebied diep is verstoord. Bekend is dat in en rond Panningen in het verleden op grote schaal klei en leem is gewonnen ten behoeve van de kleiverwerkende industrie.

Aangezien hiervoor eerst het dekzand moest worden verwijderd, is hiermee ook het archeologisch bodemarchief grotendeels vernietigd. Het plangebied is, vanwege zijn ligging vlakbij deze industrie, waarschijnlijk grotendeels afgegraven. Verder zijn kleine delen verstoord doordat er kelders voor huizen zijn aangelegd. Ook dit zijn diepe verstoringen die het archeologisch bodemarchief hebben vernietigd. Tevens heeft de aanleg van kabels en leidingen op geringe schaal het bodemprofiel verstoord. Uit een kort booronderzoek blijkt dat grote delen van het plangebied diep zijn verstoord, maar dat plaatselijk nog een deel van het bodemprofiel aanwezig is.

Plangebied 'De Pit'

Uit het bureauonderzoek blijkt dat de bodem in slechts een klein deel van het plangebied 'De Pit' is verstoord. De verstoring betreft de aanleg van een kelder en heeft het archeologisch bodemarchief lokaal waarschijnlijk geheel vernietigd. In het grootste deel van het plangebied is het bodemprofiel waarschijnlijk slechts ondiep verstoord en zijn mogelijk aanwezige prehistorische archeologische resten onder het esdek bewaard gebleven. Tevens is de kans reëel dat er resten uit historische tijd aanwezig zijn.

4.2 Aanbevelingen

Plangebied Ringovenpark

Uit het bureauonderzoek in plangebied Ringovenpark blijkt dat in een klein deel van het gebied archeologische resten kunnen voorkomen. Dit is waarschijnlijk een van de laatste plaatsen waar archeologische resten in en rond het dorp kunnen voorkomen. Daarom wordt voor dit deel van het plangebied een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI-1) aanbevolen. Doel van het onderzoek is de verstoorde gebieden nauwkeuriger te begrenzen en eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen op te sporen en in kaart te brengen.

Plangebied 'De Pit'

Aangezien het plangebied een klein bebouwd terrein in de kern van Panningen betreft dat slechts voor een gering deel diep is verstoord, wordt archeologisch toezicht tijdens de graafwerkzaamheden aanbevolen. Archeologisch toezicht houdt in dat archeologische waarnemingen worden gedaan tijdens de grondwerkzaamheden zonder deze ernstig te belemmeren. De waarnemingen worden gedaan door een archeoloog die continu aanwezig is bij de graafwerkzaamheden. Doel van het toezicht is archeologische informatie te documenteren. Voor archeologisch toezicht dient in overleg met de aannemer die de bodemingrepen uitvoert ruimte te worden gecreëerd en de afspraken dienen bij voorkeur in de bestekken te worden vastgelegd. In deze bestekken dient de aandacht onder meer uit te gaan naar een precieze omschrijving van het niveau waarop archeologische sporen zichtbaar worden (het zogenaamde archeologische opgravingsvlak) en de zichtbaarheid van deze sporen.

Voor de planning en uitvoering van archeologisch vervolgonderzoek dient contact te worden opgenomen met de regiocoördinator van de regio zuid van de ROB, drs. E. Vreenegoor.

Literatuur

- Andréa, J., & B.J. Groenewoudt**, 1991. Essen. Schatkamers van bewonings- geschiedenis, gemeenten erkennen cultuurhistorisch belang van oude akkers. *ROM-bulletin* 9.
- Anonymus**, 2000a. *Bestemmingsplan 'Bedrijvenpark J.F. Kennedylaan', gemeente Helden. Toelichting* (pag. 4-5 & 11-14).
- Anonymus**, 2000b. *Bestemmingsplan 'Industrieterrein Panningen, 2e en 3e fase', gemeente Helden. Toelichting* (pag. 5 & 10-13).
- Dijk, X.C.C. van**, in druk. Plangebieden Egchel-Noord, uitbreiding bedrijvenpark J.F. Kennedylaan en uitbreiding industrieterrein Panningen; een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI-1). *RAAP-rapport* 648. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Heunks, E., & J.A.M. Roymans**, 2000. Ruilverkavelingsgebied Baarle-Nassau; een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI-1) en advieskaart. *RAAP-rapport* 560. Stichting RAAP, Amsterdam.
- Renes, J.**, 1999. *Landschappen van Maas en Peel. Een toegepast historisch-geografisch onderzoek in het streekplangebied Noord- en Midden-Limburg*. Maaslandse Monografieën, Maastricht.
- RGD**, 1976. *Toelichting bij de Geologische kaart van Nederland, blad Venlo West (52W), schaal 1:50.000*. Rijks Geologische Dienst, Haarlem.
- Staring Centrum/RGD**, in druk. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, Blad 58 Roermond*. Staring Centrum/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.
- Steen, F. van der, e.a.**, 1998. *Bestuur en bevolking van Helden door de eeuwen heen*. Gemeente Helden, Helden.
- Stiboka**, 1972. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, Blad 58 West Roermond*. Stichting voor bodemkartering, Wageningen.
- Tranchot & Von Müffling**, 1967. *Kartenaufnahme der Rheinlande durch Tranchot und Von Müffling 1803-1820, schaal 1:25.000, blad 32 Helden*. Landesvermessungsamt Nordrhein Westfalen, Bonn.
- Verwoerd, C., & M. Plukker**, 1963. *Helden, geschiedenis en ontwikkeling*. Nijmegen.
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties**, 1990. *Grote Historische Provincie Atlas, schaal 1:50.000; Deel 4: Zuid-Nederland 1838-1857*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties**, 1992. *Grote Historische Provincie Atlas, schaal 1:25.000: Limburg 1837-1844*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

Gebruikte afkortingen

AAI	Aanvullende Archeologische Inventarisatie
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Overzicht van figuren

Figuur 1. Resultaten van het archeologisch onderzoek.

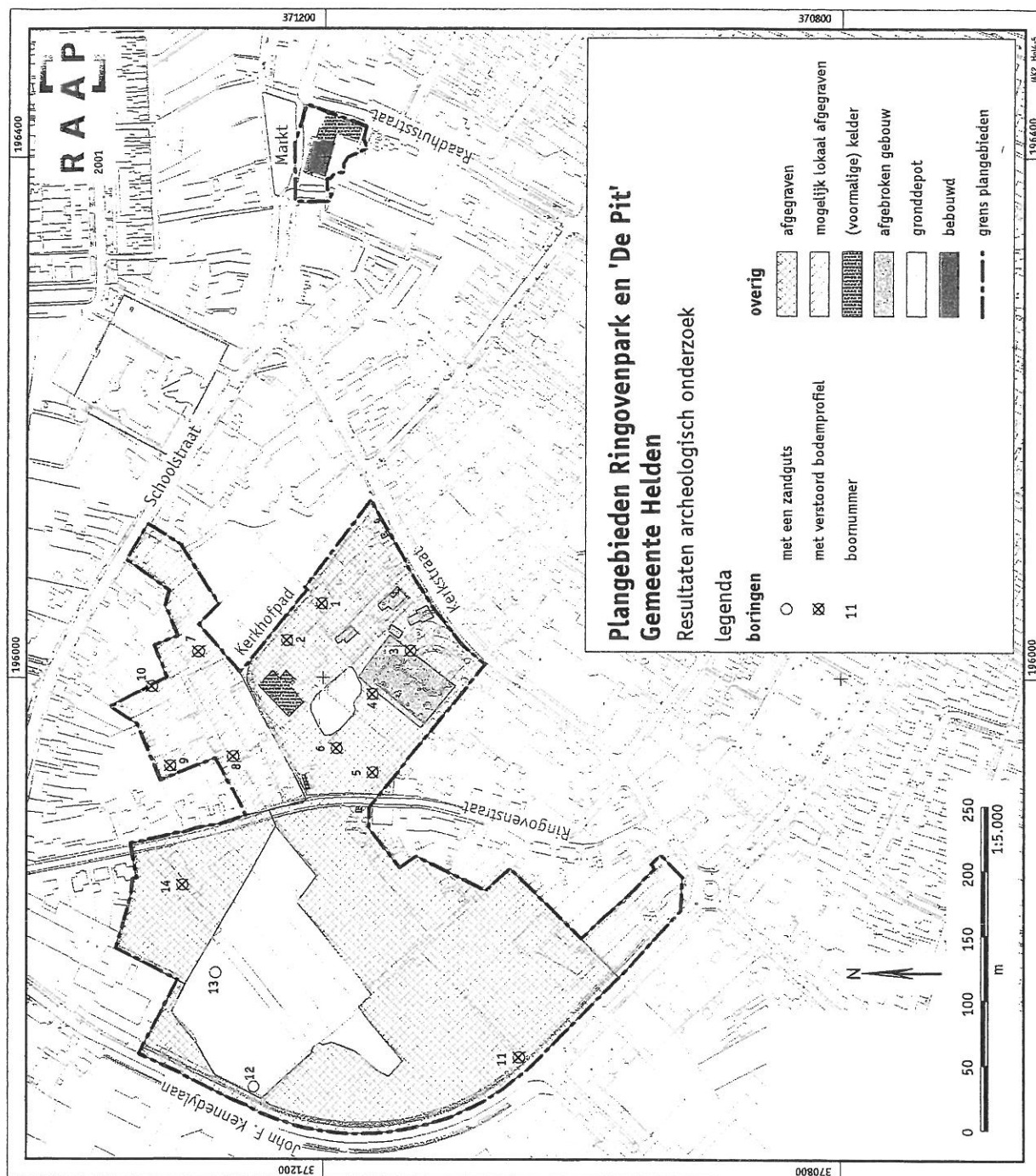
Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Tabel 2. Diepten van kelders.

Verklarende woordenlijst

dekzand	fijnzandige afzettingen die onder periglaciale omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn; de dekzanden van het Weichselien vormen in grote delen van Nederland een 'dek' (Saalien: Formatie van Eindhoven; Weichselien: Formatie van Twente)
Dryas stadiaal	laatste gedeelte van het Pleistoceen (Laat Glaciaal), ca. 13.500 tot 8.000 voor Chr.; het Dryas stadiaal wordt onderverdeeld in het Vroegste Dryas (13.500-13.000 voor Chr.), het Bølling interstadiaal (13.000-12.000 voor Chr.), de Vroege of Oude Dryas (12.000-11.000 voor Chr.), het Allerød interstadiaal (10.800-9.000 voor Chr.) en de Late of Jonge Dryas (9.000-8.000 voor Chr.)
es	oud verhoogd bouwland, ontstaan door ophoging ten behoeve van bemesting. Voor de bemesting werden plaggen of met zand vermengde potstalmest opgebracht. In geval van een es is de opgebrachte laag ten minste 50 cm dik. De term es is gangbaar in Noord- en Oost-Nederland. In Midden-Nederland wordt gesproken van enk of eng en in Zuid-Nederland van akker of veld
horst	deel van de aardkorst waarin de aardlagen relatief hoog zijn gelegen als gevolg van tektonische opheffing langs breuken
Holoceen	jongste geologisch tijdvak (vanaf de laatste IJstijd: ca. 8800 jaar voor Chr. tot heden)

leem	grondsoort die wordt gekenmerkt door een hoog siltgehalte (bodemdeeltjes tussen 0,002 en 0,05 mm)
meander	min of meer regelmatige lusvormige rivierbocht (genoemd naar de Meander in Klein Azië, thans Menderes)
Pleistoceen	geologisch tijdperk dat ca. 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatswisselingen van gematigd warm tot zeer koud (de vier bekende IJstijden). Na de laatste IJstijd begint het Holoceen (ca. 8800 voor Chr.)
Pleniglaciaal	koudste periode van de laatste ijstijd, het Weichselien, ca. 20.000-13.000 jaar geleden
podzol	bodem met een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). Het proces van het uitloggen van de E-horizont en de vorming van een B-horizont door inspoeling van amorfe humus en ijzer wordt podzolering genoemd
potstal	uitgediepte veestal
Saalien	voorlaatste glaciaal, waarin het landijs tot in Nederland doordrong (vorming stuwwallen), ca. 200.000-130.000 jaar geleden
slenk	deel van de aardkorst waarin de aardlagen relatief laag zijn gelegen als gevolg van tektonische daling langs breuken
Weichselien	geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 jaar geleden

Figuur 1: Resultaten van het archeologisch onderzoek.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1: Archeologische tijdschaal.

Pand	Kelderdiepte
Kerkstraat 14	2,20 m -Mv
Kerkstraat 16	2,10 m -Mv
Kerkstraat 18	niet onderkelderd
Kerkstraat 20	niet onderkelderd
Kerkstraat 22	geen gegevens
Kerkstraat 24	ca. 1,20 m -Mv
Kerkstraat 26	geen gegevens; pand is gesloopt
Kerkstraat 28	2,25 m -Mv; pand is gesloopt
Kerkstraat 30	niet onderkelderd
Ringovenstraat 12	niet onderkelderd
Ringovenstraat 17	geen gegevens
Ringovenstraat 22	2,30 m -Mv
Ringovenstraat 23	2,20 m -Mv
Ringovenstraat 24	2,30 m -Mv
Raadhuisstraat 1	2,10 m -Mv

Tabel 2: Diepten van kelders (in m -Mv).

ONTVANGEN 04 OKT. 2006

S&U Partners Projectontwikkeling
M. Closset
Postbus 68
6400 AB HEERLEN

Cluster CWZE
Faxnummer (043) 389 70 13
Ons kenmerk 2006/44055
Bijlage(n)

Behandeld J. Hoevenberg
Doorkiesnummer (043) 389 71 40
Uw kenmerk
Maastricht 29 september 2006
VERZONDEN 2 OKTOBER 2006

Onderwerp

Archeologisch rapport 'Plangebieden Ringovenpark en 'De Pit', gemeente Helden (RAAP verslag 2001-2015/RT)

Met betrekking tot uw verzoek tot op schriftstelling van het besluit aangaande het rapport 'Plangebieden Ringovenpark en de 'Pit', gemeente Helden (RAAP verslag 2001-2015/RT)' (uw brief van 15 september 2006) kan het volgende meegedeeld worden.

Reeds op 10 april 2001 heeft de provincie op basis van de door RAAP in kaart gebrachte grootschalige afgraving en verstoring van het plangebied 'Ringoven' geen vervolgonderzoek geadviseerd. Dit advies is destijds gegeven in het kader van het ontwerp bestemmingsplan en blijft ongewijzigd.

Indien u vragen of opmerkingen heeft, kunt u zich wenden tot mevrouw J. Hoevenberg op telefoonnummer 043 389 7140 (dinsdag en donderdag) of op 06 53923176 (maandag en woensdag).

Gedeputeerde Staten van Limburg
namens dezen,

mw. ir. M.H. Verhoeven,
afdelingshoofd Cultuur Welzijn Zorg

060926-0270

Bezoekadres:
Limburglaan 10
NL-6229 GA Maastricht

Postbus 5700
NL-6202 MA Maastricht
postbus@prvlimburg.nl

Tel + 31 (0)43 389 99 99
Fax + 31 (0)43 361 80 99
www.limburg.nl

Bankrekening ING
67.94.11.372
Postbank nr. 1060741